

МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ПОБУДОВИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ В УМОВАХ ОЧНО-ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Анотація. У статті на основі суб'єктно-діяльнісного підходу проаналізовано вплив мотиваційних факторів побудови індивідуальної освітньої траєкторії дистанційного етапу підвищення кваліфікації на результативність навчальної діяльності.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, дистанційне навчання, організація самостійної роботи.

Аннотация. В статье на основе субъектно-деятельностного подхода проанализировано влияние мотивационных факторов построения индивидуальной образовательной траектории дистанционного этапа повышения квалификации на результативность учебной деятельности.

Ключевые слова: индивидуальная образовательная траектория, дистанционное обучение, организация самостоятельной работы.

Annotation. In the article on the basis of subject-activity is approach influence of motivational factors of construction of individual educational trajectory of the controlled from distance learning.

Keywords: individual educational trajectory, distance learning, organization of independent work.

Актуальність. Новітня модель організації навчального процесу, що у сучасному освітньому просторі України заснована на концепції кредитно-модульного навчання [7; 9], як свідчать результати педагогічного експерименту (сутність якого полягала у визначенні шляхів та механізмів «...посилення ролі самостійної роботи студентів... мотивації учасників навчального процесу на досягнення високої якості підготовки фахівців...» [7, с. 6]), потребує певного науково-методичного осмислення й апробації на практиці.

Зважаючи на масштабний характер цієї освітньої інновації (тобто на її властивість якісно змінювати освітній процес [5, с. 98]), нам видається за доцільне оптимізація самостійної роботи у навчальному процесі завдяки індивідуально-орієнтованим формам навчальної діяльності (НД). Йдеться

про принципову непотрібність для індивіду створення навчальної діяльності *per se*, що можна лише «засвоїти» у вигляді певних патернів поведінки, як приклад діяльності «іншого» [8, с. 187], як певний операційний склад НД, що є адекватним її задачам. У той же час, умови й механізми генезису навчальних задач, а саме, процеси смислоутворення й мотивації у НД, безперечно залишаються прерогативою її суб'єкта, що, власне, об'єктивно відображає мотиваційні аспекти навчання, що зосереджені у понятті «мотив навчання», специфічній сукупності проявів навчальної активності: потреби, цілі, установки, інтереси тощо (за Є. П. Ільїним [1, с. 253]).

Втілюючи будь-яку діяльність згідно суб'єктно-діяльнісного підходу (С. Л. Рубінштейн), суб'єкт життєдіяльності взаємодіє з іншими людьми, оскільки на основі спільного вирішення завдань «обмінюється діяльностями», збагачується «новим предметним змістом». Це змінює спільний зміст діяльності, сенс для самого суб'єкта, що, власне, є джерелом нових цілей і мотивів діяльності (за В. В. Рєпкіним [8, с. 189, 196]).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До питань оптимізації самостійної роботи у навчальному процесі, особистісно зорієнтованих форм навчання звертались багато науковців (праці наукових шкіл В. Кременя, В. Олійника [6], розробки питання організації навчального процесу у системі ППО [10]; концепція готовності особистості до управління Н. Л. Коломінського [2]; загальні питання мотивації навчання та професіоналізму - праці Є. П. Ільїна [1] та А. К. Маркової [4]; практичні реалізації технології дистанційного навчання, наприклад, [3] та ін.), але треба зауважити, що психологічний (мотиваційний) аспект організації НД у системі післядипломної педагогічної освіти (ППО) є недостатньо висвітленим.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблемна ситуація статті, на нашу думку, виникла внаслідок певної недосконалості навчального процесу системи ППО й може бути позначена як *неоптимальне використання ресурсів внутрішньої мотивації на навчання слухача в умовах*

очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації. Відтак, об'єктом дослідження є самостійна робота суб'єкта навчання в умовах очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації, предметом, відповідно, – організаційні особливості використання мотивації суб'єкта навчання. Мета роботи полягає у з'ясуванні впливу мотиваційних факторів побудови індивідуальної освітньої траєкторії дистанційного етапу підвищення кваліфікації на результативність НД. Для досягнення мети вирішувались такі завдання: (а) теоретико-методологічний аналіз проблеми індивідуальної освітньої траєкторії суб'єкту навчальної діяльності у ППО; (б) розробка й упровадження програми констатувального дослідження особливостей побудови індивідуальної освітньої траєкторії у слухачів очно-дистанційної форми підвищення кваліфікації; (в) обробка результатів дослідження методами математичної статистики (критерії Колмогорова-Смірнова, Вілкоксона, Манна-Уїтні). Методи дослідження складаються з теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури, психолого-педагогічного експерименту, методів математичної статистики.

Гомогенну вибірку дослідження склали 2 групи (А – 19, Б - 18 осіб) слухачів ООІУВ: всі 100% - жінки, педагоги початкових класів з вищою освітою, переважно (98,37%) вищої кваліфікаційної категорії, з середнім віком $40,35 \pm 13,81$ років й педагогічним стажем $22,22 \pm 8,71$ років. Формально-ідентичний для обох груп 5-тимодульний навчальний курс містив, відтак, два експериментальних модуля Експ1 та Експ2 відбулися за різними навчальними маршрутами для груп:

$$\text{група А: } A_{m1} \rightarrow A_{\text{експ1}} \rightarrow A_{m3} \rightarrow A_{m4} \rightarrow A_{m5}, \quad (1)$$

$$\text{група Б: } B_{m1} \rightarrow B_{\text{експ1}} \rightarrow B_{m3} \rightarrow B_{\text{експ2}} \rightarrow B_{m5} \quad (2)$$

де A_{m_i} та B_{m_i} - навчальні, $A_{\text{експ}_j}$ та $B_{\text{експ}_j}$ - експериментальні модулі, $i=1 \div 5$; $j=1 \div 2$. Логіка констатувального експерименту, очевидно, вимагає порівняльного аналізу між відповідними масивами даних:

$$A_{\text{експ1}} \leftrightarrow B_{\text{експ1}} \quad (3)$$

$$B_{\text{експ1}} \leftrightarrow B_{\text{експ2}} \quad (4)$$

Схема (3) дозволяє встановити гомогенність впливу організаційних заходів першого експериментального модуля на обидві групи. Натомість, порівняння за схемою (4) відображує ефективність повторного застосування умов експериментального модуля для групи Б. Ідея експерименту, відтак, полягає у формуванні навичок самостійної роботи слухача через надання йому відносної автономності у проектуванні індивідуального навчального маршруту завдяки диференціації умов навчання: (а) за рахунок додаткових бонусних балів (нараховувались виключно учасниками семінару) за змістовну участь у семінарі; (б) виконанні бонусного завдання, що мало особливі складність, творчий характер й вимоги до професіоналізму слухача, звільняло від контрольної роботи; (в) створенні ситуації реального вибору. Оскільки самостійна робота є основним видом навчальної роботи слухача на дистанційному етапі навчання, оскільки зміст даного формування полягав у створенні декількох гіпотетичних маршрутів навчання, що відрізняються співвідношенням *«складність завдання / кількість завдань / термін виконання завдання»*. Подібна організаційна інтервенція створювала ситуацію реального вибору, оптимізувала робоче навантаження модуля, акцентуючи на індивідуально-освітніх потребах слухача.

Якісний аналіз результатів експерименту за критерієм Колмогорова-Смірнова на відповідність емпіричного розподілу даних до нормального свідчив не на користь останнього й вимагав застосування у подальшому непараметричних статистичних критеріїв. Порівняльний аналіз результатів за схемами (3,4) визначив достовірність відмінностей поміж трьох масивів даних: Аексп1, Бексп1 та Бексп2. Очевидно, що недостовірність відмінностей результатів груп А та Б для першого модуля виправдана формальною й змістовною ідентичністю умов навчання, натомість, дані групи Б поміж двома тематичними модулями достовірно відрізняються (див. табл. 1).

Повертаючись до кількісного аналізу результатів, треба відзначити зростання кількості слухачів групи Б та якості їх освітніх досягнень у ключових видах навчальної активності, що особливо проявляється у: (а)

Дані порівняльного аналізу

Показники		Самостійна	Семинар	Контрольна	Бонусне завдання	Підсумкова	
Схема порівняння	3	ρ^*	0,455	0,234	0,484	0,295	0,482
		U	167,5	150	160	160,5	169,5
	4	ρ^{**}	0,453	0,035	0,011	0,029	0,319
		W	-0,12	-1,81	-2,28	-1,89	-0,47

Примітки: * - односторонній рівень значущості за U-критерієм Манна-Уїтні для двох незалежних вибірок;
** - односторонній рівень значущості за W-критерієм Вілкоксона для двох залежних вибірок.

семінарі (на 6,23% при $\rho=0,035$), що, як побічно засвідчив контент-аналіз чат-протоколів, пов'язаний із груповими установками на протекцію, змагання та опір; (б) бонусному завданні (на 37,1% при $\rho=0,029$); (в) підсумковій роботі (на 5,3% при $\rho=0,319$), де, очевидно, можна говорити не про зростання, а лише про його тенденцію (див. рис. 1).

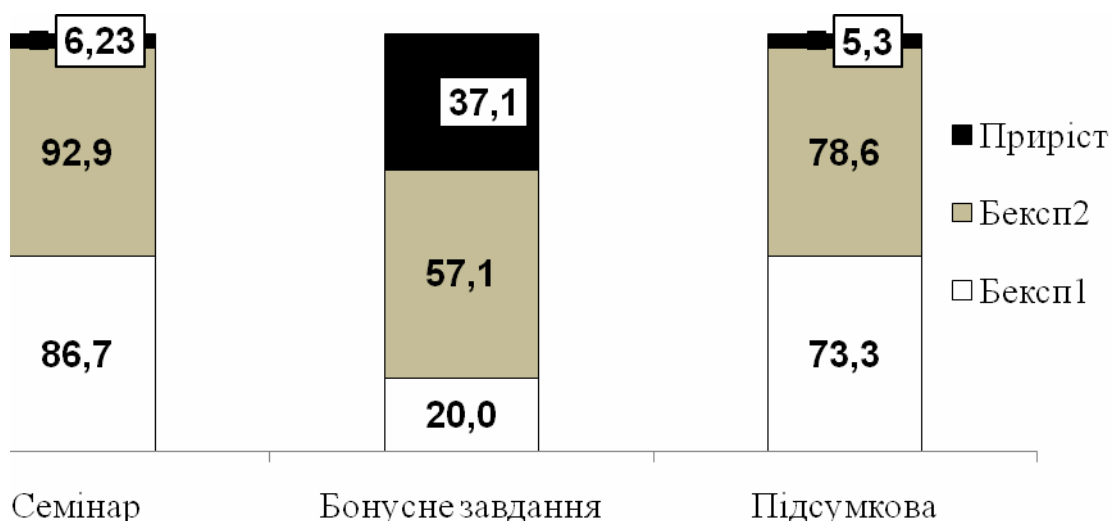

Рис. 1. Кількісний приріст показників навчання для групи Б

Висновки. Враховуючи вище зазначене, можна вважати, що мету констатувального експерименту досягнуто, та зробити такі висновки:

1) організаційні форми оптимізації самостійної роботи в очно-дистанційному підвищенні кваліфікації, що залучають ресурси внутрішньої мотивації суб'єкту навчання, підвищують ефективність його навчання;

- 2) конфігурація індивідуальної освітньої траєкторії є достатньо чутливою як до індивідуальної саморегуляції суб'єкта навчання, так і до методології організації навчального процесу (педагогічний контроль, методики планування, організації й контролю самостійної роботи тощо);
- 3) активізуючи індивідуально-диференційовані форми навчання, слід зважати на співвідношення «індивідуальне/колективне» в організації групової навчальної діяльності, що також є можливим напрямком подальшого наукового дослідження;
- 4) перспективним з наукової й практичної точок зору є дослідження результативності очно-дистанційного підвищення кваліфікації, зокрема, як цільової функції співвідношення «складність - кількість - термін виконання завдань - оцінювальні ставлення у системі викладач-слухач».

Література

1. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – СПб. : Питер, 2006. – 512 с.
2. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту освіти (соціально-психологічний аспект) [монографія] / Н. Л. Коломінський. – К. : МАУП, 2000. – 286 с.
3. Кухаренко В. М. Методика розробки дистанційного курсу для державних службовців [Електронний ресурс] / Кухаренко В.М. // Режим доступу : **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**
4. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : Изд-во Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. - 190 с.
5. Освітній менеджмент [навчальний посібник] / За ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К. : Шкільний світ, 2003. – 400 с.
6. Післядипломна педагогічна освіта України: сучасність і перспективи розвитку: наук.-метод. посібник / за заг. ред. В. В. Олійника, Л. І. Даниленко. – К. : Міленіум, 2005. – 230 с.
7. Про стан проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації / [рішення Колегії МОН України №1/2-4 від 27.01.2005] [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ukraine.uapravo.net/data/base22/ukr22644.htm>
8. Репкин В. В. Развивающее обучение: теория и практика [статья] / В. В. Репкин, Н. В. Репкина. – Томск : «Пеленг», 1997. – 288 с.
9. Степко М. Ф. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу [документи і матеріали 2003–2004 р.р.] / [М. Ф. Степко, Я. Я. Болубаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин] ; За ред. В. Г. Кременя. – Тернопіль : вид-во ТДПУ імені В. Гнатюка, 2004. – 147 с.
10. Чміль А. Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації на сучасному етапі / А. Чміль, Л. Ляхощка, В. Розмариця // Післядипломна освіта в Україні. - 2008. - №1. - С. 40-45.